

25.95x35.35	1/2	6 עמוד	ידיעות אחרונות - כותרת	10/03/2021	76508868-8
עד - ראש המכון למדיניות ואסטרטגיה בהבנתחומי הרצלי - 84260					

שלוש נקודות מבט על הביקורת הנדירה של א', סגן ראש

המוסד הפורש, שפורסמה בידיעות אחרונות ועוררה סערה

ימים

על גינת ארכיון הגרעין:
זה היה מבצע המאה.
הבאנו את כל יכולות
המוסד לקצה. האיראנים
באו רק בבוקר וגילו

על נתינת הניהול לא טוב. פשוט
לא טוב. גם בגרעין הם בקורונה. מערכות
ביצועיות מכונות לדעת המנהיג.

על הפרישה מהסכם הגרעין:
ביצעו מבצע ישראלי לחיף והוציאו את
מראסם. המבצע הצליח. התוצאה ברורה

על המלחמה החשאית:
האיראנים לא משלמים מחיר. צריך
להצביר את הקרב לסדרן

על פרסום פעולות המוסד:
מדויק, פוגע בשם הארצות

**והאזהרה: המוסד הוא ארגון
מעולה, שהעצמאות שלו בסכנה**

הוא מעולם לא התראיין.
שמו ותמונתו עדיין
אסורים בפרסום עכשיו.
בשיחה עם נדב איל, א' סגן
ראש המוסד הפורש מדבר
בפעם הראשונה. מסמך

תיהי א'

הראיון הבלעדי על שער "7 ימים" מסוף השבוע האחרון



שאלת העיתוי

האם הטענות של א' נשמעו גם בזמן אמת?

האם פקיד ציבור, בוודאי פקיד בכיר כמו סגן ראש המוסד שהיה בצו"מתי קבלת ההחלטות, רשאי, ואולי חייב, להגיד את דעתו על החלטה שעומדת להתקבל - גם אם היא בניגוד לעמדת הדרג המדיני שמעליו? האם ראש הממשלה או הקבינט צריכים להתחשב בדעתו? ואם דעתו אינה מת-קבלת, והוא בטוח כי אסון גלום בהחלטה, האם הוא רשאי לבטא את דעתו בפומבי? וכשיפורש - האם זכותו, ואולי חובתו, לבוא ולגלות מה היה שם לציבור?

כל השאלות הללו מרחפות מעל הראיון רחב ההיקף שהעניק א', לשעבר סגן ראש המוסד, לנדב איל. השאלות האלו נוגעות לממשק הרגיש ביותר בישראל, שבין ראשי השב"כ והמוסד לראש הממשלה. זה תמיד היה ציר רגיש, אבל אצל נתניהו, כמו כל דבר אצל נתניהו, הוא רגיש הרבה יותר. ויש עוד שאלות שראויות להישאל לגבי העניין המרכזי שהעלה א' בראיון - מדיניות המלחמה החשאית והגלויה של נתניהו באיראן.

רבים בארגון ובקהילת הלשעברים התוססת שלו הופתעו כששמעו שא', איש מבצעים ורב ניסיון, לא יהיה ראש המוסד הבא - אלא ר'. יחד עם זאת, הם היו מאוחרים בקונצנזוס החיובי לגבי שני המועמדים. המופתע מכולם, כך נראה, היה א' עצמו, שצוטט בשנה האחרונה כמי שבטוח שהמינוי בכיסו.

האם האכזבה מכך שלא קודם היא שהביאה את א' לצאת למתקפה חריפה נגד נתניהו? עמדתו, אם הונחה על השולחן, לא הייתה חדה וברורה כמו זו של מאיר דגן, שנכנס לקרב ראש בראש בנתניהו בעקבות רצונו של ראש הממשלה לתקוף את איראן צבאית

האם האכזבה מכך שלא קודם היא שהביאה את א' לצאת למתקפה חריפה נגד נתניהו? האם היה אומר אותם הדברים גם אם נתניהו היה בוחר בו? וחשוב יותר, האם אמר אותם בזמן אמת? ככל שיכולתי לברר: עמדתו, אם הונחה על השולחן, לא הייתה חדה וברורה כמו זו של מאיר דגן, שנכנס לקרב ראש בראש בנתניהו בעקבות רצונו לתקוף את איראן צבאית. בכך גם סיים דגן את הקריירה שלו בארגון. מה שמוכיל לעניין עצמו: המוסד הוא אחד הכלים ליישום מדיניותה של הממשלה, במלחמה, בדיפלומטיה, וכפי שראינו בשנה האחרונה - גם בשלום. אם הממשלה והעומד בראשה מורים למוסד לבצע פעולות מסוימות שתכליתן לגרום לארצות-הברית לסגת מהסכם הגרעין, זו יכולה להיות מדיניות מוטעית - אבל היא בוודאי לא בלתי-לגיטימית.

בגלל שזה נתניהו, שהרוויח לעצמו שם של מי שפועל בעיקר כשענייניו-שלו לנגד עיניו, כל הוראה שלו מתפרשת כאילו הוא משרת אג'נדה אישית אסורה. אבל המלחמה באיראן, בין אם היא מתנהלת בדרך נכונה ובין אם לא, היא חלק ממדיניות הממשלה. ראש הממשלה, באופן טבעי, נהנה מהחלטות המוסד או סופג בגינה את האש.

למעשה, יש פה היפוך יוצרות: דגן אמר שצריך להילחם באיראן בדרכים חשאיות, ונתניהו אמר שצריך לעבור להתקפה גלויה. יוסי כהן (כשא' לצידו, בחלק מהתקופה), בברכת נתניהו, מוביל גרסה נועזת, אגרסיבית ופומבית יותר של המדיניות הזאת.

המלחמה על התודעה היא חלק מהמלחמה. רק פרסומו של מבצע גניבת ארכיון הגרעין איפשר לישראל מהלך פוליטי-דיפלומטי-מודיעיני, שחלקו חשאי אבל רר-בו גלוי, שספק אם שינה את ההיסטוריה או הביא לפרישת ארצות-הברית מהסכם - אבל בוודאי הביא להכרה בינלאומית בכך שאיראן שיקרה לכולם.

א' צורק: לאיראן יש היום יותר, הרבה יותר, אורניום מועשר לעומת היום שבו חתמה על הסכם הגרעין. התקוות כי היציאה מהסכם תביא להתקפות המשטר נכונה. החיבור בין נתניהו לטראמפ משיפע מאוד על תהליך קבלת ההחלטות בווישינגטון. מאידך, המהירות בה איראן חזרה לייצר אורניום מוכיחה כי לפחות אחד מהפגמים בהסכם המקורי שעליו הצביעו נתניהו והמוסד אכן קיים, והוא חמור ביותר.

שנאת יורשיו של טראמפ לנשיא היוצא ולכל מי שנתפס קרוב אליו, כמו נתניהו, עלולה להוביל למצב בו ישראל לא תיהנה יותר מהגיבוי המוחלט של ארצות-הברית בפורומים בינלאומיים, ומההבטחה כי תגן עליה במקרה שאיראן תחליט להגיב על שורת הפעולות המסתוריות שהיא מייחסת למוסד. זוהי נקודת פתיחה קשה לראש המוסד החדש שייכנס בינו. לא בטוח שא' צריך להצטער על כך שזה לא הוא.



ראיון חשוב ומטלטל שמחייב הפקת לקחים

דברי הפרישה החריגים של א' משקפים את האסטרטגיות הסותרות שבהן נקט נתניהו מול איראן. התוצאה מטרידה מאוד

לוח פגיעה באוכלוסייה האזרחית על ידי שיגור רקטות וטילים מונחים נגד יעדים אסטרטגיים, ובאמצעים נוספים. בנוסף, מנסה איראן להשיג תלט על עיראק ולייצר הגמוניה שיעית בעלת שתי זרועות; האחת, רצף טריטוריאלי מאיראן עבור דרך עיראק, סוריה ולבנון בואכה הים התיכון; השנייה, ערעור הממלכה הסעודית כמדינה ערבית מרכזית במזרח התיכון, תוך יצירת איום קבוע על מדינות המפרץ האחרות.

המערכה האסטרטגית הזאת מנוהלת על ידי הממשל האיראני על כל זרועותיו בצורה מתואמת על בסיס מדיניות, מסרים אחידים ומנהיגות רשע אחת. ישראל, בהנהגת ראש הממשלה נתניהו, זיהתה את האיום בזמן והקצתה משאבים אדירים

הראיון שהעניק א', עד לאחרונה סגן ראש המוסד, מטלטל וחשוב מאין כמותו. הפ"טים בו ראויים ללימוד ולפקת לקחים מיידית.

שורש הבעיה טמון באיום האיראני על ישראל והמזרח התיכון. איראן מגלמת איום רב-ממדי על ישראל, מדינות ערב (ובראשן סעודיה), וגם על ארצות-הברית והמערב. המשטר האיראני מוניח על ידי אידיאולוגיה דתית פנאטית החותרת במוצחה להשמיד את ישראל, זאת באמצעות פיתוח אופציה לנשק גרעיני בכפוף להחלטה לביצוע תוך פרק זמן קצר, השתלטות על מדינות ריבוניות הגובלות בישראל (לבנון וסוריה) במטרה להפוך אותן לבסיסי פעולה נגד ישראל, יכו

25.1x30.68	2/2	עמוד 7	ידיעות אחרונות - כותרת	10/03/2021	76508869-9
טד - ראש המכון למדיניות ואסטרטגיה בהבנתחומי הרצלי - 84260					

הפעולה שלה. זאת ועוד, ברשות ישראל עומד נכס נוסף, והוא היחסים האסטרטגיים ההולכים ומתפתחים עם מדינות רכב, כולל נגד איראן. האם מערכת היחסים הזאת תעמוד במבחן של התנגדות אמריקאית למהלך צבאי ישראלי עצמאי? לר- עתי - בספק רב.

מה נדרש מישראל היום? בראש ובראשונה, היא צריכה להיות בעלת יכולות צבאיות מרשימות שיאפשרו התמודדות יעילה עם האיום האיראני. אבל במקביל, חיוני להעמיק ולהי- רחיב את התיאום האסטרטגי עם ארצות-הברית. אם ממשל ביידן יפנה לנתיב של הסכם מדיני, חשוב על פי לקחי העבר הקרוב לזכות בתמורות ביטחוניות-מדיניות הולמות, ובנוסף לקזו נזקים של הסכם אפשרי. אם תקרוס האופציה המדינית, על ישראל להיות מסוגלת למהלך צבאי, בגיבוי אמריקאי רחב. ראוי גם לבנות יחסי עבודה שוטפים בין הנשיא ביידן לבין ראש הממשלה נתניהו, עניין שאין לו תחליף. בנוסף, יש לעי- בוד על העמקת היחסים עם העולם הערבי. בתוך כך, נדרשת תשומת לב לזירה הפלסטינית: על ישראל לוודא שהיא לא הופכת לסלע מחלוקת, למשל על רקע הבחירות הקרובות ברי- שות הפלסטינית.

המגעים עם ארצות-הברית חייבים להיות מתואמים בין כל זרועות הביטחון של ישראל, בהובלה של ראש הממשלה, תוך שקיפות מלאה בין כל הגורמים והתירה למדיניות אחת. במקביל, צריכה לחלחל ההבנה כי אין מקום להצהרות מיותרות בנושא. אלוף במיל' עמוס גלעד כיהן כראש האגף הביטחוני-מדי- ני במשרד הביטחון, ושירת כראש חטיבת המחקר באמ"ן, בדובר צה"ל, כמתאם פעולות הממשלה בשטחים ועוד. כיום עומד גלעד בראש המכון למדיניות ואסטרטגיה.

מלבנון ועזה לתוך ישראל. זו הצלחה אדירה. מה תמונת המצב היום? איראן נחושה לשמור על אופציית פיתוח הנשק הגרעיני וביסוס חזונה להגמוניה אזורית במז- רח התיכון. ארצות-הברית נחושה למנוע מאיראן נשק גרעיני, והיא מעוניינת בעדיפות גבוהה להשיג את מטרתה באמצעים דיפלומטיים. יחד עם זאת, האמריקאים אינם מוכנים לשמוט את נשק הסנקציות או כל אופציה אחרת לפני שאיראן חוזרת בה, בראש ובראשונה, מהנתיב הצבאי הגרעיני, ומוכנה להסכם משופר בנושא זה בעתיד. בזמן הזה נשקלת בישראל בקול רם האופציה צבאית, באופן שעלול להתפרש כושינגטון כסתירה למדיניות הנשיא ביידן.

הנשיא טראמפ, כנראה תחת השבעת ישראל, ביטל באופן חד-צדדי את הסכם הגרעין שעליו חתם אובמה. התוצאה הקשה: איראן התקדמה בצורה מחשית ביצירת אופציה לפיתוח נשק גרעיני

לגבי האופציה הצבאית נשאלת השאלה: האם ישראל היא בעלת יכולות לממש תוכניות צבאיות משמעותיות? טכנית, התשובה היא כן. השאלה השנייה: האם ישראל צריכה להוציא אל הפועל תוכנית אסטרטגית לתקוף את איראן למרות התנ- גדות אמריקאית? התשובה שעליה אני ממליץ היא לא. ומדוע? כיוון שהברית האסטרטגית עם ארצות-הברית על שלל מרכי- בה הינה עמוד תווך מרכזי בביטחון הלאומי של ישראל ובחופש

להתמודדות יעילה עם האתגר בזירות המדינית-דיפלומטית, הצבאית, החשאית ועוד. לאחרונה, אנחנו עדים לתופעה חמורה בצורה יוצאת דופן, כפי שמשקפת ברברי הפרישה הקשים של א': מתברר של- מעשה, ראש הממשלה הורה על שתי אסטרטגיות סותרות - שתוצאתן השלילית היא החלשת עוצמת ואיכות ההתמודדות הישראלית עם האיום האיראני.

ישראל ניהלה מלחמה חשאית מול איראן ובראשה הבאת ארכיון הפרויקט הצבאי הגרעיני האיראני מטהרן לישראל, הישג מדהים במונחים בינלאומיים. לצד זאת, חיל האוויר, בגי- בוי מאסיבי ואיכותי במיוחד של אגף המודיעין של צה"ל, פוי על בצורה מרשימה ביותר להחלשת האיום האיראני מסוריה. אבל ברמה המדינית האסטרטגית, ראש הממשלה בחר להתי- עמת חזיתית עם ארה"ב תחת ממשל אובמה, בטענה שההסכם שאותו קידם הנשיא האמריקאי עם איראן יפגע בישראל. הוא אף נערך להתקפה צבאית ישראלית על מתקני הגרעין באיראן למרות התנגדות ארה"ב, ואף לא נמנע מהעלבת נשיא ארה"ב. הנשיא טראמפ, כנראה תחת השפעת ישראל, ביטל באופן חד-צדדי את הסכם הגרעין שעליו חתם הנשיא אובמה. התו- צאה הקשה: בתום שמונה שנות כהונתו של אובמה, פרויקט הגרעין היה למעשה מוקפא, ובתום כהונת טראמפ כעבור ארבע שנים בלבד, איראן התקדמה בצורה מחשית ביצירת אופציה לפיתוח נשק גרעיני. זאת ועוד, על פי א', כפי שניתן להבין מתוכן הראיון, המוסד בשורת מבצעים מזהירים הצליח לסייע לביטול ההסכם באופן חד-צדדי על ידי הנשיא טראמפ. כתוצאה מהקפאת פרויקט הגרעין, צה"ל יכול היה למקד את עיקר פעילותו באיום האזורי מסוריה, ובסיכול איום המנהרות



יעקב נגל

הסכם הגרעין נכשל, אבל לא בגלל ישראל

התקדמות פרויקט הגרעין האיראני מדאיגה ומסוכנת. להאשים בכך את התנהלות נתניהו, או את יציאת ארה"ב מההסכם? זה אבסורד

ההחלטה לסגור את חקירת הממדים הצבאיים (PMD), כחלק מהסכם הגרעין, הייתה פשוט טעות גדולה. היום ברור מדוע האיראנים עמדו על הרגליים האחוריות והתעקשו לכי- לול זאת בהסכם. הממצאים מראים כי האיראנים קרובים הרבה יותר לנשק מכפי שהוערך בעבר, והערכות מודיעין לא ישנו עובדה זו. לא מפתיע שבסכ"א לא גילתה את ההתקדמות בנר- שא (למרות שהיא נרשט לכך על פי פרק T בהסכם) - היא פשוט לא מסוגלת. חזרה להסכם, שלא משנה עובדה זו, היא בעייתית ביותר.

אחד מהסעיפים העיקריים בהסכם היה הכנסת איראן למ- שטר פיקוח חסר תקרים. הבדיקות הקפדניות של סכ"א היו הכלי היעיל ביותר בהסכם. גם אם נתעלם מהפגמים במימוש הפיקוח, ההתנהלות של הימים האחרונים וגניות טייסת הרוח של גרמניה, צרפת ובריטניה על ההפרות, מלמדת שפשוט אין שום משמעות לפיקוח. כדי לא לפגוע באפשרות להחזיר את איראן להסכם הפעילה ארצות-הברית לחצים על מנכ"ל הסוכנות, והרוח נגנו. מדובר לא בהפרות של הסכם הגרעין, אלא של אמנת ה-NPT. זו עלולה להיות תחילת הסוף של הסוכנות כגוף בלתי-תלוי.

ההסכם נכשל, כפי שחוינו וכפי שהתרגנו, אבל לא בגלל ההתנהלות הישראלית, אלא בגלל שהוא לא היה מסוגל מראש להשיג את מה שתוכנן. ברור שהוא לא יכול לעשות זאת כעת. המלצה על חזרה מהירה להסכם ושדרוגו בעתיד היא טעות קשה. לאיראן לא יהיה שום תמריץ לחזור למשא ומתן לאחר חזרה להסכם הפגום.

תא"ל במיל' פרופ' יעקב נגל הוא עמית בכיר בקרן להגנה על הדמוקרטיה (FDD) ופרופ' אורח בפקולטה להנדסת אווירונאוטיקה וחלל בטכניון. כיהן כיועץ לביטחון לאומי של ראש הממשלה נתניהו ובראש המל"ל בפועל. עמד בראש צוות המומחים הישראלי הבין-משרדי שעבד מול המעצמות במהלך הדיונים על ההסכם.

לו, בפיתוח ובייצור צנטריפוגות מתקדמות. בנוסף קבעה סכ"א כי התגלו שאלות מטרידות שאיראן צריכה להשיב עליהן, בהקשר ליכולות מערכת הנשק שפיתחה הרבה לפני החתימה על ההסכם, כתוצאה מממצאים חדשים שנאספו ובה- תאם למידע שנחשף בארכיון האטומי, שהמוסד הביא ב-2018. העצמת הפיתוח והייצור של הצנטריפוגות המתקדמות (שהמשך פיתוחן הותר בהסכם!) תאפשר לאיראן לרדת לתת- הקרקע (בנוסף לצנטריפוגות הדור השני IR2-M שמותקנות ומעשירות בתת-הקרקע). התברר גם שמאגר חומרי הגלם והמכונות לייצור הצנטריפוגות המתקדמות לא נלקח בחשבון בהסכם, מה שמוביל לשבירת החישובים ביחס לזמן הנדרש לצבירת מספיק חומר בקיע.

ההסכם לא היה מסוגל להשיג את מה שתוכנן. ברור שהוא לא יכול לעשות זאת כעת. המלצה על חזרה מהירה להסכם ושדרוגו בעתיד היא טעות קשה

איראן הגיעה לשליטה בטכנולוגיית ההעשרה הנדרשת להשגה מהירה של החומר הבקיע לנשק, לא משנה מה נכתב בהסכם, והידע שם כדי להישא. להאשים בכך את ההתנהלות הישראלית, או את יציאת ארצות-הברית מההסכם, זו הית- ממות. כפי שהזכיר בזמנו ראש הממשלה נתניהו וכפי שמזכיר המדינה אנתוני בלינקו הצהיר לאחרונה, איראן רחוקה שבו- עות או חודשים ספורים מפריצה לחומר בקיע לנשק. חזרה להסכם המקורי תאפשר לאיראן להתקין תשתיות העשרה מתקדמות במקנים חשאיים ולצבור את האורניום המוע- שר הנדרש לפצצה. אין דרך לחזור אחורה להסכם המקורי, זו פשוט משימה בלתי אפשרית.

אף אחד לא ייקח מא' את הישגיו יוצאי הדופן לאורך שנים ואת תרומתו הכבירה לביטחון המדינה.

מצד שני, איני מקבל לחלוטין את התייחסותו למלחמתה חסרת הפשרות של ישראל בהסכם, בהובלת ראש הממשלה נתניהו והמוסד בראשות יוסי כהן, ובשיתוף המל"ל וגורמים נוספים, שהוא היה חלק חשוב ממנה. ישראל נאבקה על מנת להסביר לפני החתימה את הפגמים והחורים הרבים שיש בהסכם ואת הסכנות הטמונות בו. בשיא המאבק הגיע נאום ראש הממשלה בקונגרס שבו הוצגו הבעיות והסכנות שבהסכם. במבט רטרופקטיבי ניתן היה לראות עד כמה צדק נתניהו אז.

ישראל והמוסד עשו הכל כדי שארצות-הברית תצא מההסכם. חשיפת ארכיון הגרעין הייתה גולת הכותרת שעזרה לשכנע את הנשיא בהנחה שכל ההסכם היה מבוסס על שקרים ורמאויות, ויש לצאת ממנו מוקדם ככל האפשר. לצערי, הגורמים המובילים בממשל ביידן פועלים במרץ על מנת להחזיר במהירות את הצדדים להסכם הגרעיני. ישראל ובעלות ברי- תה מנסות לשכנע שחשוב להגיע לעסקה חדשה - אבל רק אם היא תטפל בפגמים העמוקים שבהסכם המקורי. החזרה להסכם המקורי היא פשוט בלתי אפשרית, כפי שכתבתי לאחרונה.

מבלי להיכנס למשחק האשמות, אני לא מקבל את הניתוח של א' בראיון. יש עובדות ברורות שמבדילות בין המצב הנוכחי לבין המצב ב-2015: הן מחדדות מדוע אסור היה לחתום על ההסכם אז, ולמה ברור שלא ניתן לחזור אליו היום. עובדות אלו בעיקרן הן התקדמותה הגרעינית של איראן מאז 2015 (וזה נכון, ביתר שאת, מאז 2018) והעובדות החדשות על תוכנית הגרעין של איראן, בדגש על פיתוח מערכת הנשק, כפי שהתי- גלו בארכיון ובממצאי סכ"א שפורסמו בשנתיים האחרונות. מאז חתימת ההסכם, לפני יציאתה ממנו של ארצות-הברית, השתמש המשטר האיראני בכל ההקלות שקיבל וקידם בכל הכוח את העשרת האורניום והשיפורים הטכנולוגיים שהותרו